

tuinjournaal

Sociaal tuinieren
in Amsterdam
Betondorp

Pagina 9

Draagvlak nodig
voor groen erfgoed

Pagina 10 en 11

Tuinieren in de
afgelopen twintig
jaar

Pagina 12 en 13

Nieuwe rol voor
groen in de stad

Pagina 18 en 19

Botanische tuinen:
behoud van
biodiversiteit

Pagina 20 en 21

thema
het nieuwe
tuinieren

MAART 2013 - JAARGANG 30 - NUMMER 1

1

*Het nieuwe
tuinieren*

TUIN NEDER
LANDSE
STICHTING
EN

De Nederlandse Tuinenstichting, opgericht in 1980, streeft naar het behoud van tuinen en parken die van belang zijn door vormgeving, beplanting, cultuurhistorisch karakter en ligging. De NTs voert hiertoe onderzoeken uit en geeft adviezen aan eigenaren, beheerders en overheden over planontwikkeling, herstel, beheer en aanpassingen.

Met hun financiële bijdrage ondersteunen onze donateurs de doelstelling van de Tuinenstichting: het beschermen van waardevol tuinhistorisch erfgoed. De NTs organiseert voor donateurs cursussen, excursies en inleidingen over aspecten van de tuinkunst, tuincultuur en tuin- en landschapsarchitectuur.

Donateurs ontvangen vier keer per jaar het Tuinjournaal en in maart de Open Tuinen Gids met een tuinpas waarmee de NTs-tuinen op de aangegeven data gratis te bezoeken zijn.

Meer informatie over de Nederlandse Tuinenstichting en haar activiteiten?

 Bezoek de website: www.tuinenstichting.nl;
 volg de Tuinenstichting op Twitter, of 'like' de Tuinenstichtingpagina op Facebook.

De jaarlijkse donatie voor particulieren bedraagt minimaal €47,-, buitenland € 50,-; 5-jaars lidmaatschap € 188,-, dus 1 jaar gratis (buitenland € 200,-); 1 jaar junior/student € 30,- (kopie legitimatie meesturen). Het donateurschap geldt per kalenderjaar en wordt automatisch verlengd, tenzij de donateur opzegt vóór 1 november van het lopende jaar. Daarnaast kent de NTs geschenk- en bedrijfsdonateurschappen. Bij het bureau is informatie te verkrijgen over het doen van schenkingen en legaten.

Voorwoord

Tuingeluk

In vakkringen is er een discussie over “tuingeluk”. Wat is tuingeluk en is dat commercieel aan de man te brengen?

Is tuingeluk nu niet precies datgene waar we met de Nederlandse Tuinenstichting mee bezig zijn? Is dat niet waarom u donateur bent? Is dat niet waar de passie uit voortkomt van onze open tuineigenaren om hun leefomgeving, dat groene stukje privégrond te verfraaien en open te stellen voor anderen? Is dat niet waar de bevoegenheid uit voortkomt dat onze vrijwilligers geheel belangeloos hun vrije tijd gebruiken om zich in te zetten voor de NTs? Om mooie tuinen en parken in Nederland te behouden, excursies en lezingen te organiseren, stad en land af te reizen om tuinen voor de gids te keuren, hun expertise te gebruiken om een mooi Tuinjournaal te maken? En zelfs op landelijk bestuurlijk en politiek niveau de mensen te overtuigen dat tuinen en parken zo belangrijk zijn. Inmiddels is toch echt wel hard gemaakt dat mensen die in de buurt van groen wonen, gezonder zijn en een betere levensverwachting hebben.

Door de jaren heen heb ik momenten van tuingeluk beleefd. Als kind al, met bomen klimmen en hutten bouwen. Maar ook bij het zien van mooie tuinen, een bloem die opeens bloeit, het vinden van een bijzondere plant, de geuren op een zwoele zomeravond, het delen van het enthousiasme met anderen.

Deze zomer overkwam het mij weer. Ik deed mee met ons project Sociaal Tuinieren. Er moest een tuin worden opgeknapt in de Amsterdamse Pijp. De tuin was overwoekerd met uitgegroeide struiken en rozen en zevenblad. Overal stonden lege potjes, plastic kuipjes en materiaal, wat nog eens dienst zou kunnen doen Hoe hier te beginnen? Met drie vrijwilligers/ personeelsleden van een rondvaartbootmaatschappij begonnen we aan die klus. Om drie uur 's middags was de rommel afgevoerd, de straatjes geveegd. De bewoonster straalde. Dat was een nieuwe vorm van tuingeluk.

De Open Tuinen Gids heeft dit jaar als thema ‘Oud en Nieuw’ en dit nummer van het Tuinjournaal sluit hier op aan met ‘het nieuwe tuinieren’.

Beline Geertsema
voorzitter NTs

2013 en 2014: Jaar van de Botanische Tuin

Manifest Groen Erfgoed aangeboden

Bijzonder NTs-project op een onverwachte locatie

In de Amsterdamse wijk Betondorp zijn vrijwilligers bezig om tuinen op te knappen. De NTs biedt u de mogelijkheid om zelf kennis te maken met dit bijzondere initiatief.

Suzanne Kooij

HET NIEUWE TUINIEREN 10 en 11

Pleidooi voor bewustmaking behoud groen erfgoed

De NTs signaleert te weinig draagvlak voor de instandhouding van bijzondere tuinen. “Positief is het groeiende besef dat er nu iets moet gebeuren willen we cultuurhistorisch waardevolle tuinen voor de toekomst veiligstellen,” zegt NTs-voorzitter Beline Geertsema.

HET NIEUWE TUINIEREN 12 en 13

Het nieuwe tuinieren

Wat is de afgelopen twintig jaar veranderd aan het tuinieren? De functie van tuinen verandert, maar niet de kwaliteit van het ontwerp. De levensstandaard van de Nederlander verbeterde en tuinclubs werden opgericht. Dat beïnvloedde ook de opkomst van specialistische en biologische kwekers.

Éva Kovács

HET NIEUWE TUINIEREN 14 en 15

“De tuin is ons levenswerk”

De tuin van Jelke Jan en Loes de With in Hagestein is een voorbeeld van een hedendaagse tuin. Het ‘oude’ gedeelte is in 1991 ontworpen door Mien Ruys, die hoogbejaard aanwijzingen gaf met haar stok. Het ‘nieuwe’ deel is een watertuin met enorme vijver.

Julia Voskuil

HET NIEUWE TUINIEREN 16 en 17

Burgers en arbeiders gaan tuinieren

Het particuliere tuinieren kwam aan het begin van de twintigste eeuw in opkomst. Meer mensen konden zich een eigen tuin veroorloven. De vraag naar tuinplanten nam toe, er verschenen voorbeeldboeken en tijdschriften en er ontstonden verenigingen voor tuin- en plantenliefhebbers.

Korneel Aschman

HET NIEUWE TUINIEREN 18 en 19

Tuinen in de stad: nut, maar vooral genoeg

Het toenemende beslag op de stedelijke openbare ruimte zorgt voor een grote druk op het groen. Het wordt tijd om eens goed na te denken over de nieuwe rol van groen in de stad.

Leo den Dulk

NTs-NIEUWS 4 t/m 9

Botanische tuinen in Nederland

Nederland heeft meer dan zeventig botanische tuinen, variërend van beroemde universiteitshorti tot kleine particuliere pineta. Hun kracht ligt in de specialistische collecties planten die aan de basis staan voor het behoud van de biodiversiteit.

Joke 't Hart

EXCURSIECOMMISSIE 22 en 23

NTs-excursies 2013 naar Oudembosch, Noord-Holland en Utrecht/Doorn

De Nederlandse Tuinenstichting heeft 2013 en 2014 uitgeroepen tot Jaar van de Botanische Tuin. De Excursiecommissie laat u kennismaken met deze bijzondere musea van levende collecties.

Carla de Jonge

OPENTUINENCOMMISSIE 24 en 25

Liefde voor oud en nieuw: 1870, 1970 en 2000

Onze tuin bestaat uit een slingertuin die rond 1870 is aangelegd. In de twintigste eeuw is een ‘overtuin’ toegevoegd met glooiende gazons en eilandborders. Favoriete planten zijn Veronica's, Geraniums, Echinaceae en oude en moderne rozen.

Hilda Mensinga-Bruins

MONUMENTENCOMMISSIE 26 en 27

Behoud historisch tracé Nienoordsingel

Vijf jaar terug klonk de noodklok voor het park Nienoord in Leek. De NTs ondersteunde het plan om het historische tracé te behouden en de beuken te verjongen.

Marion Kruisbrink

28 en 29

Een idylle uit het oeuvre van John Bergmans

Onderzoek naar het werk van tuin- en landschapsarchitect John Bergmans leidde onverwacht naar een bijzondere tuin in Bodegraven.

Johanna Karssen-Schüürmann

RECENSIES 30

Nationale Gids Historische Buitenplaatsen

Roodbaards Rijkdom, Landschapsparken in Noord-Nederland 1800-1850 - Friesland, Groningen, Drenthe

Leslie Leijenhorst

Bestuurswisseling

Marna Spoon, secretaris van het bestuur, heeft na zes jaar besloten haar functie in maart neer te leggen. Zij wordt opgevolgd door mr. Gea de Groot-Op den Brouw.

Fotografie: Annegeer de Groot

Henk van der Eijk is eveneens op 1 maart gestopt, na ruim vier jaar bestuurslid en lid van de Monumentencommissie te zijn geweest. Hij wordt opgevolgd door Annemiek Tromp, voorzitter Monumentencommissie. Het NTs-bestuur is Marna en Henk zeer veel dank verschuldigd voor het vele werk dat zij al die jaren voor de NTs hebben verricht.

Bezoek open tuin op Madeira

NTs-donateurs de heer en mevrouw Wijker-Scheltus verblijven een gedeelte van het jaar op het prachtige tuinen- en bloemeneiland Madeira. Zij geven NTs-donateurs de gelegenheid hun tuin van 3.000 m², gelegen bij Arco San Jorge, gratis te bezoeken. Om een afspraak te maken voor een bezoek, graag vooraf bellen naar: (00) 351 291 57 80 73.

2013 en 2014: Jaar van de Botanische Tuin

Nederland heeft meer dan zeventig botanische tuinen, van wereldberoemde universiteitshorti tot kleine particuliere pineta. Samen vertegenwoordigen zij het aanzienlijke Nederlandse botanische erfgoed. Alle tuinen doen aan collectievorming, al dan niet wetenschappelijk. Zij wisselen onderling soorten uit, maar ook met horti uit de gehele wereld. Naast botanische verzamelingen zijn de meeste tuinen prachtige parken, die open zijn voor publiek. Voor alle botanische tuinen geldt dat zij niet zouden bestaan, of in een veel bescheidener vorm, zonder toegewijde en deskundige vrijwilligers. De vraag naar vrijwilligers is de laatste jaren, waarin universiteiten hun horti afstoten en gemeenten minder subsidie verlenen, alleen maar groter geworden.

De Nederlandse Tuinenstichting meent dat zij een bijdrage kan leveren en heeft daarom de jaren 2013 en 2014 uitgeroepen tot Jaar van de Botanische Tuin. De eerste activiteiten in het jaar zijn interessante excursies die wij aanbieden (zie pagina's 22 en 23) en een reeks artikelen in het Tuinjournaal, waaronder een bijdrage van Joke 't Hart van de Nederlandse Vereniging van Botanische Tuinen op pagina 20 en 21.

Dit najaar organiseert de NTs workshops in verschillende botanische tuinen voor donateurs en andere geïnteresseerden.

Zie www.tuinenstichting.nl voor uitgebreide informatie.

Manifest Groen Erfgoed aangeboden

Fotografie: Mathijs Witte

Op 5 februari is het Manifest Groen Erfgoed, met vele honderden handtekeningen, aangeboden aan drs. Cees van 't Veen, directeur Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Het manifest werd overhandigd namens tien organisaties, waaronder Stichting In Arcadië, de Nederlandse

Tuinenstichting en Erfgoedvereniging Heemschut, vertegenwoordigd door Lilian Kusters, Beline Geertsema en rechts Karel Loeff.

De betrokken organisaties doen een sterk appèl op de overheid om zich actiever in te zetten voor het unieke groene erfgoed op historische buitenplaatsen. Een betere borging in de ruimtelijke ordening, meer financiële middelen voor de instandhouding, meer onderzoek en educatie en meer waardering voor het particuliere initiatief en vrijwilligers zijn hard nodig willen we in de toekomst kunnen blijven genieten van de unieke historische tuinen en parken rond onze buitenplaatsen.

NTs zoekt vrijwilligers

De Websitecommissie zoekt naar een vrijwilliger met ervaring op het gebied van ICT en social media. Voelt u zich betrokken bij het werk van de Nederlandse Tuinenstichting en wilt u speciaal op dit gebied een bijdrage leveren dan horen wij graag van u.

Onze coördinator beurzen Ellen Oswald vraagt de hulp van vrijwilligers voor onze NTs-voorlichtingsstand op de onderstaande tuinbeurzen:

- Tuinmarkt Kasteel Hernen: 1 juni
- Internationale Kwekerijdagen Bingerden: 14, 15 en 16 juni
- Tuindagen Landgoed Vollenhoven: 21, 22 en 23 juni.

Als u geïnteresseerd bent, dan kunt u contact opnemen met ons bureau: 020 623 50 58 (maandag, dinsdag en woensdag van 10-13 uur) of via e-mail: info@tuinenstichting.nl.

Korting bij De Wiltfang

Met ingang van 2013 krijgen donateurs van de Nederlandse Tuinenstichting via de NTs-website 10% korting op aankopen van alle producten van De Wiltfang. De Wiltfang verkoopt goede tuingereedschappen voor de kritische tuinliefhebber en professional. De producten kunnen per post naar u worden opgestuurd, maar u bent ook van harte welkom in de showroom van De Wiltfang in Maartensdijk: Industrieweg 7, 3738 JW Maartensdijk, tel. 0346 218 111. De showroom is geopend van maandag tot en met vrijdag (zaterdags gesloten) van 09.30-17 uur.

U komt rechtstreeks op de site van De Wiltfang via de homepage van de website van de NTs (www.tuinenstichting.nl).

Correcties Open Tuinen Gids 2013

- **Tuin nr 82**, De Eijkelenhof van de familie Looman in Wapenveld, ligt niet in Overijssel maar in Gelderland.

- **De Groene Luwte**, de tuin van Alma Huiskens in Molenrij (nr 9 in de Open Tuinen Gids 2012) staat niet in de Gids maar is 2013 wel open voor donateurs. De tuin is open op de zondagen 31 maart, 28 april, 5 mei en 26 mei, 9, 23 en 30 juni, 7 en 21 juli en 4 en 11 augustus. Gratis toegang voor donateurs op 26 mei en 9 juni. De tuin neemt tevens deel aan de Tuin & Kunsttiendaagse. Op 21 juni om 20 uur vertelling en rondleiding 'Roodbaard in Molenrij'. Voor meer informatie: www.degroeneluwte.nl en de website van de NTs.

Fotografie: Marian Lenshoek

Sneeuwklokjes kijken

De afgelopen maanden waren in het hele land tuinen en parken speciaal open voor publiek omdat de sneeuwklokjes bloeien. De openstelling is een initiatief van de Nederlandse Tuinenstichting. De tuinen in het Noorden zijn in maart nog te bezoeken; zie onze website voor actuele informatie: www.tuinenstichting.nl.

NTs-nieuws

Stichting Het Tuinpad Op - In Nachbars Garten:

Particuliere tuinen open in Groningen, Drenthe en Duitsland

‘Het Tuinpad Op - In Nachbars Garten’ stelt bezienswaardige particuliere tuinen in Groningen, Drenthe en Noordwest-Duitsland open voor geïnteresseerd publiek. Doel is het stimuleren van tuincultuur en de grensoverschrijdende contacten met andere tuineigenaren.

Het Tuinpad Op is in 1984 opgericht door enthousiaste tuinliefhebbers in de provincie Groningen. In 1992 was het ‘Jaar van Europa’ aanleiding om Duitse tuineigenaren te interesseren voor deelname en inmiddels doen tuinen mee in het gebied Noordwest Nedersaksen tot Oldenburg en tot Lingen/Ems in zuidelijke richting (Emsland). Later hebben zich ook tuineigenaren in Drenthe bij Het Tuinpad Op aangesloten. Onder de deelnemende tuinen zijn vele aangesloten bij de Nederlandse Tuinenstichting.

Belangrijk voor Het Tuinpad Op zijn de contacten die worden gelegd. De bekende tuinfilosoof Rob Leopold verwoordde dit ooit als volgt: “Contacten komen tot stand, vriendschappen worden gesloten, tussen mensen van allerlei achtergrond, die elkaar zonder dit alles waarschijnlijk nooit zouden hebben ontmoet, misschien mag je ook zeggen, ontdekt. Dit schept reliëf, een sociaal reliëf, dat een belangrijk integraal element is van onze samenleving.”

Naast het uitgeven van de tuinengids verzorgt Het Tuinpad Op lezingen, bijeenkomsten en excursies voor aangesloten tuineigenaren en jaarlijkse ‘Tuinenmarathons’. De Lentetuinenmarathon vindt plaats in het weekend van 27 en 28 april in Nederland en Duitsland, de Zomertuinenmarathons in het weekend van 15 en 16 juni in Drenthe, in het weekend van 22 en 23 juni in Duitsland en in het weekend van 29 en 30 juni in Groningen en de Herfsttuinenmarathon in het weekend van 6 en 7 oktober, steeds van 10.00 tot 17.00 uur. Tijdens de tuinenmarathons kunnen tuinliefhebbers zonder afspraak de deelnemende tuinen bezoeken.

Tweejaarlijks geeft Het Tuinpad Op een tweetalige gids uit over de 146 aangesloten tuinen. De tuinengids is verkrijgbaar bij de VVV-kantoren in Groningen en Drenthe en veelal bij aangesloten tuineigenaren. De gids kan ook worden besteld door € 9,00 (€ 6,50 + verzendkosten) over te maken op gironummer 2801496 t.n.v. penningmeester van Het Tuinpad Op in Veendam met vermelding van het adres waar de tuinengids naartoe gestuurd moet worden.

Voor meer informatie: www.hettuinpadop.nl / www.innachbarsgarten.de.

Tuin fleur in Oostwold.
Fotografie - Jannes van Echten

Help mee Nederland groener en mooier te maken, doe één middag mee met ons Sociaal Tuinieren project op zaterdag 23 maart!

Bijzonder NTs-project op een onverwachte locatie

In de Amsterdamse wijk Betondorp, die veel groener en mooier is dan de naam doet vermoeden, is de Nederlandse Tuinenstichting in 2011 gestart met het project ‘Sociaal Tuinieren’.

Tekst en fotografie - Suzanne Kooij

Tuinen in dit historische tuindorp zijn in veel gevallen verwaarloosd, omdat de (oudere) bewoners ze niet meer bij konden houden. Met hulp van de Tuinenstichting worden de tuinen opgeknapt door groepen vrijwilligers (via Stichting Present). Het groen en de expertise om de tuinen duurzaam op te knappen worden geleverd door de Nederlandse Tuinenstichting. Na de opknappbeurt blijven vrijwilligers de tuinen onderhouden en de vaak vereenzaamde bewoners bezoeken.

Het project is omarmd door buurtbewoners, woningcorporaties en vermogensfondsen en wordt dit jaar opnieuw uitgevoerd in drie Amsterdamse buurten.

Doet u met ons mee?

De Nederlandse Tuinenstichting biedt donateurs en onze vrijwilligers de mogelijkheid om zelf kennis te maken met dit bijzondere initiatief. Daarom nodigen wij u uit om op zaterdag 23 maart te komen kijken of mee te doen in Betondorp. U bent van harte welkom vanaf 10 uur bij het Brinkhuis, Landbouwstraat 63 in Amsterdam Betondorp. De dag begint met een informatief programma, gevolgd door een lunch. Daarna kan iedereen die dat wil, zelf ‘s middags helpen om tuinen in de buurt op te knappen.

Programma

- 10.30** Ontvangst met koffie en thee
- 11.00** Presentatie door Marianne van Lidth de Jeude: ‘De cultuurhistorische achtergronden van Betondorp’
- 11.30** Presentatie door Nanda Vermeulen, actief als wijkbeheerder, over het positieve effect dat het project op de buurt heeft gehad; tevens ervaringsverhalen van vrijwilligers
- 12.00** Inleiding door vertegenwoordiger Stadsdeel Oost
- 12.15** Broodjes
- 12.45** Aan de slag in de tuinen
- 15.30** Afsluiting

U kunt zich aanmelden voor deze bijzondere dag door een mailtje te sturen naar info@tuinenstichting.nl. Houd onze website www.tuinenstichting.nl in de gaten, voor het laatste nieuws over ons project.

Speciaal voor donateurs en vrijwilligers van de Nederlandse Tuinenstichting - een bijzonder project op een onverwachte locatie.

Sinds de oprichting van de Nederlandse Tuinenstichting in 1980 is veel bereikt. Toch is er in Nederland nog steeds te weinig draagvlak voor de instandhouding van bijzondere tuinen. “Positief is wel het groeiende besef dat er nu iets moet gebeuren, willen we cultuurhistorisch waardevolle tuinen voor de toekomst veiligstellen. Het beschermen van tuinen en parken is een volwassen dagtaak geworden en hier is de Tuinenstichting zich terdege van bewust,” aldus NTs-voorzitter Béline Geertsema-Key. Gelukkig groeit ook het besef dat groen belangrijk is voor een gezonde leefomgeving, juist in de steden. De NTs zal zich in de toekomst nog meer inzetten om dit publieke besef te laten groeien.”

Tekst - Marian Lenshoek en Suzanne Kooij

Fotografie - A.J. van der Wal, Brigitte Gentis-Van Dam Merrett, Henk Gentis, Els Lelyveld-Arens en Carla Romijn-Schütte

Betrokkenheid vergroten

Het is belangrijk om de betrokkenheid van het publiek bij tuinen en tuinkunst in het algemeen te vergroten. Hiertoe stimuleert de Nederlandse Tuinenstichting de openstelling van - door haar gekeurde - bijzondere particuliere tuinen in het hele land. Daarnaast organiseert de Tuinenstichting excursies naar kwalitatief hoogstaande tuinen en parken. Ook worden symposia georganiseerd en wetenschappelijke uitgaven verzorgd op het gebied van historische tuinarchitectuur.

Dit alles gebeurt door een trouwe groep vrijwilligers, die zich al jarenlang belangeloos voor groen erfgoed inzetten. In bijna iedere provincie zijn bijvoorbeeld rapporteurs actief die bedreigde tuinen en openbare parken onder de aandacht brengen van de Monumentencommissie van de Nederlandse Tuinenstichting. In de loop der jaren heeft de Nederlandse Tuinenstichting zich een unieke plaats verworven op het gebied van de groene monumentenzorg.

“De Nederlandse Tuinenstichting beschikt over directe contacten in de regio en een belangrijk netwerk dat ons in kennis stelt van bedreigende en goede ontwikkelingen,” aldus Beline Geertsema. “En ook onze betrokken donateurs spelen daarbij een belangrijke rol. Kennis van de plaatselijke situatie is immers belangrijk om onze activiteiten goed te kunnen uitvoeren. De Nederlandse Tuinenstichting ziet het dan ook als haar taak om de binding tussen tuinenbezitters en -liefhebbers onderling te stimuleren, onder andere door onze jaarlijkse uitgave van de Open Tuinen Gids.”

Twee jaar geleden begon de Nederlandse Tuinenstichting het vernieuwende en succesvolle project ‘Sociaal Tuinieren’ in oude volkswijken van Amsterdam. In deze wijken, waar veel kansarmen en ouderen leven, zijn voortuinen soms sterk verloederd. Dit komt het monumentale straatbeeld niet ten goede. In samenwerking met vrijwilligers via Stichting Present helpt de Nederlandse Tuinenstichting in Amsterdam-Noord en Betondorp onderkomen tuinen duurzaam op te knappen. Vrijwilligers houden de tuinen daarna bij en onderhouden contact met de vaak veren-

zaamde bewoners. De bedoeling is dit project verder uit te breiden over het hele land. Mede met hulp van donateurs moet dat lukken. Het project wordt gefinancierd door een aantal vermogensfondsen. Op 23 maart kunt u zelf een kijkje komen nemen in Amsterdam Betondorp, om te zien wat we doen.

Bewustzijn gemeenten neemt toe

Het afgelopen jaar participeerde de Nederlandse Tuinenstichting actief in het Jaar van de Historische Buitenplaats 2012. Dit themajaar is een groot succes geworden. Door positieve publiciteit en de organisatie van veel evenementen en activiteiten is volop aandacht ontstaan voor de veelal onbekende buitenplaatsen. Niet alleen bij het grote publiek is de belangstelling toegenomen; ook gemeenten zijn zich bewuster geworden van het belang van het zo bijzondere rode en groene erfgoed binnen hun grenzen.

Zonder breed gedragen steun is de instandhouding van buitenplaatsen echter een zware taak. Op 24 maart 2012 organiseerde de Nederlandse Tuinenstichting samen met Erfgoedvereniging Heemschut een themadag op kasteel Vanenburg over het groen rond historische buitenplaatsen. Daar werd het Manifest Groen Erfgoed gepresenteerd, dat ook de overheid aanspoort tot meer actie bij de instandhouding van met name het groene erfgoed op buitenplaatsen. Op 5 februari jl. is het Manifest overhandigd aan de directeur van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Het nieuwe beleidsplan staat vanaf mei op de website en zal meer duidelijkheid geven over hoe de NTs haar doelstellingen in de praktijk vorm wil geven. Maar wat de NTs ook doet, het kan alleen bereikt worden met de hulp van onze donateurs en relaties.

Linkerpagina: Groen erfgoed heeft een belangrijke cultuurhistorische waarde. Buitenplaats Klarenbeek bij Doornspijk.

Excursies naar kwalitatief interessante tuinen zoals ‘De Bloemen-zee’ in Laren.

Veel interesse voor de themadag over groen rond historische buitenplaatsen die de NTs samen met Heemschut organiseerde op kasteel Vanenburg.

Het, *nieuwe* tuinieren

Tuinieren wij vandaag op een andere manier dan twintig-dertig jaar geleden? Het antwoord is ja én nee. Het gedrag van de tuinier weerspiegelt, net als de sfeer van zijn tuin, de technische en maatschappelijke ontwikkelingen. Wat is nieuw?

Tekst en fotografie - Éva Kovács

Duidelijk is de groeiende vraag naar arbeidsarme tuinen. Het ontbreken van voldoende vrije tijd is een belangrijke reden hiervoor. De nieuwe tuinbezitter doet vaak ook liever andere dingen dan veelvuldig tuinonderhoud plegen. Het eerste teken was de opkomende populariteit van de minimalistische tuin. Een beperkt aantal soorten, weinig eisende superplanten, geen gazon, wel grind. De vormboom werd een hit. Eerst de bolacacia, later de bolcatalpa met de onafscheidelijke Hydrangea arborescens 'Annabelle', gevolgd door leilindes en dakplatanen. Hun succes duurt voort, wat niet alleen aan het gemakkelijke en uitbestedbare tuinonderhoud ligt. Maar ook aan het feit dat de tuinen steeds kleiner worden, waardoor de ruimte te beperkt is voor uitgegroeide bomen. Het idee de natuur onder controle te kunnen houden, is in deze onzekere tijden een andere reden voor het vormboomsucces.

Samenwerken met de natuur

Arbeid besparen kan ook door samen mét en niet tégen de natuur te werken. De vraag is in welke mate wij de natuur gaan beheersen en hoeveel wij aan haar overlaten? En in welke mate mag dit duidelijk en zichtbaar zijn? Een nieuwe ontwikkeling, die gedeeltelijk op ecologie gebaseerd is, zet planten bij elkaar die zich thuis kunnen voelen onder de gegeven condities van een tuin. De groei wordt gezonder, de gevoeligheid voor ziektes en plagen neemt af en er wordt nauwelijks bemest of gesproeid. Kunstmest en chemicaliën worden genegeerd. De planten worden als groep en niet als individuen behandeld, het onderhoud kan in één gang voor het geheel plaatsvinden. Bij de keuze van planten tellen de natuurlijke uitstraling en de sfeer die ze oproepen, ongeacht of ze veredelde cultivars of niet inheems zijn. De 'prairietuin' is een mooi voorbeeld, waar alle planten - lang niet allemaal uit de prairie - dezelfde eisen stellen, voornamelijk open terrein en goed

gedraineerde grond. Wie veel schaduw in zijn tuin heeft, kan beter een vegetatie met bosrandplanten samenstellen. En wie op kalk tuiniert, zou de rodo-dendrons uit zijn verlanglijstje moeten schrappen. Weinig inleveren, veel winst boeken.

Een kamer buiten

Meer dan ooit maakt de tuin deel uit van het hedendaagse wonen. Zomaar zitten op het terrasje is niet meer genoeg. Buitenkeuken, loungehoek, wifi, terrasverwarming en allerlei waterpret vullen tegenwoordig de verlanglijstjes van tuinbezitters. De tuin wordt net zo aangekleed en onderhouden

Vlnr: Bolacacia's met in vorm gesnoeide Buxus. Tuin van Herman Meijer in Huissen.

Vochtige schaduw. D'n Nootenboom in Aerd.

Bloemenweide. De tuinen van de Griene Dyk in Offringawier. (Tuin nr 41 in de Open Tuinen Gids 2013)

genoeg vaker open voor wildvreemden. Nou ja, wildvreemden. Wel voor mensen met dezelfde passie: tuinieren. Je ontmoet elkaar voor het eerst, en je krijgt het gevoel dat je elkaar al tijden kent. Je deelt dezelfde vreugde en zorg over de tuin en dat verbroedert. Open Tuinen en de tuinclubbeweging zijn een betrekkelijk nieuw fenomeen. Honderden regiotuinclubs vervullen een maatschappelijk bindende functie en bieden kansen voor het ontstaan van levenslange vriendschappen.

Zelfexpressie

Tuinen van alle tijden zijn een uitdrukkingsvorm van status, smaak en visie; ze laten zien hoe de eigenaar in de wereld staat. Tuincultuur is inmiddels gemeengoed geworden. Zelf de tuin ontwerpen is voor velen een vorm van zelfexpressie.

Tuinieren is een dankbare bezigheid om geestelijk, sociaal en fysiek fit te blijven. Tuinieren is letterlijk en figuurlijk investeren in de toekomst. Plannen, zaaien en oogsten is een 'never ending story'. Er is altijd iets dat uitkijken naar de morgen de moeite waard maakt. Wie graag tuiniert, blijft een gelukkig mens. Nog steeds. Daar is gewoonweg niets aan veranderd.

thema
het nieuwe
tuinieren

“De tuin is ons levenswerk”

Boven: Sobere beplanting bij de vijver, banen van siergras en een rij knotwilgen.

Onder links: Alcea ‘Park Allee’. **Rechts:** De grote vijver, zicht naar het huis toe. **Rechterpagina:** Hagestein tuintekening.

In de luwte van de Lekdijk bij Hagestein ligt het paradijs van Jelke Jan en Loes de With. Het 2.2 hectare grote perceel is stapsgewijs ingericht. Zodoende is er een ‘oud’ en een ‘nieuw’ deel, in beleving een verrassend geheel.

Tekst en fotografie - Julia Voskuil

Als kind had Jelke Jan al een tuintje, een paar vierkante meter bij de bakkerij van zijn ouders. “Ik zaaide er van alles, waaronder korenbloemen en zinnia’s.” Liefde voor de natuur zit bij hem ingebakken. Dat was ook manifest tijdens zijn werkzame leven in de weg- en waterbouw. “Bij grote infrastructurele projecten heb ik altijd zoveel mogelijk landschappelijke aspecten meegenomen. Water is mijn grote liefde, groen en water horen bij elkaar.” Was zijn eerste tuintje niet veel groter dan 4 x 4 meter, nu heeft hij met zijn echtgenote Loes een dagtaak aan het tuinonderhoud. “Zo kom ik tot rust, het is ons levenswerk. Een droom die we hebben kunnen waarmaken.”

Tijdelijke tuinen

In 1979 kochten ze een perceel in Hagestein, gemeente Vianen. Jelke Jan kreeg toen voor het eerst een functie, die een vaste woonplaats mogelijk maakte. “Als projectleider van grote infrastructurele werken moet je mobiel zijn. Om toch een gezinsleven te kunnen hebben, hadden we de beschikking over een grote woonark. Die kon telkens worden versleept en met twee etages woonden wij ruim. Zelfs toen deden we aan tuinieren. Bij elke tijdelijke ligplaats maakten we een tuin, voorzien van een veilige afzetting voor onze drie kinderen. Omdat eenjarige planten snel groeien, waren die toen favoriet. Ik herinner mij de mooiste lathyrus, later hebben we die nooit meer zo fraai gehad!”

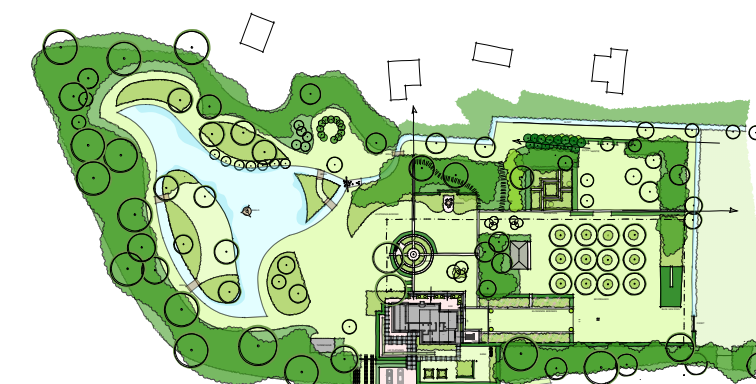
Oud - nieuw, één geheel

In Hagestein werd eerst het huis gebouwd. Toen dat klaar was gingen ze zelf aan de slag met een tuinplan en de uitvoering. Het was 1980 en de aanleg van 1700 m² was een hele klus. “Slingerende paden van klinkers, veel gras en grote borders. Met ramen tot vloerniveau kwam

de beplanting als het ware ons huis binnen. We genoten en raakten steeds meer in tuinen en tuinieren geïnteresseerd. Toen in 1989 grond kon worden bijgekocht, kregen we de beschikking over 2.2 hectare. Op dat moment waren we zo gelukkig in contact te komen met Mien Ruys en haar bureau. Geïntrigeerd door de bijzondere locatie, tekende ze zelf, samen met Anet Scholma, een ontwerp voor het totale perceel, met als enige referentie een luchtfoto, een fotoalbum en een bezoek van Hans Veldhoen in oktober 1990. Hij was toen als tuin- en landschapsarchitect verbonden aan Buro Mien Ruys. Nadien kwam ze met Hans Veldhoen kijken of haar interpretatie wel goed was geweest... Alles klopte. Als dat geen beheersing van het ontwerpvak is!

In maart 1991 werd de bestaande tuin ontmanteld en startte de aanleg conform het ontwerp van Mien Ruys. Enkele bestaande knotwilgen en een drietal Parrotia's hadden niet haar goedkeuring, maar omdat alles op de schop moest, zou het zonder dat heesterbosje wel erg kaal worden. De Parrotia's hadden we indertijd als bosplantsoen gepoot. Ze zijn nu uitgegroeid tot enorme, fraaie bomen en vooral in herfsttooi een lust voor het oog.”

“We genieten dagelijks van het resultaat. Omdat de (her)inrichting een enorme ingreep was, besloten we om deze in twee stappen uit te voeren. Het ontwerp zit geweldig goed in elkaar. Strakke (zicht)lijnen zijn gecombineerd met ‘lossere’ onderdelen zoals de boomgaard en een cirkelvormige rozentuin. Dat zorgt voor rust en spannende contrasten. Naar het landschap zijn doorzichten gecreëerd.” Gras vormt het verbindend element. Voor de belijning met paden zijn 40 x 60 cm tegels toegepast, een goede maat gezien de afmetingen van de tuin. In 2000 is ook het natte weideperceel ingericht met een grote vijver op de oude rivierbedding. Harry Esselink, met zijn bedrijf in De Heurne aangesloten bij Tophoveniers, heeft hier met respect voor het oorspronkelijke ontwerp gekozen voor vloeiende lijnen, sobere beplanting en mooie aansluitingen op de eerdere aanleg. Met de enorme vijver is de droom compleet.

Alle tekeningen en plantlijsten van Mien Ruys worden zorgvuldig bewaard; ze hebben grote emotionele waarde.

Tuinen voor de welgestelde middenklasse: villa aan de Prinses Marielaan, Amersfoort, circa 1914. Bron: Collectie Archief Eemland

Meer tijd en geld voor een eigen siertuin. Dubbele villa aan de Huygenslaan, Amersfoort, circa 1895. Bron: Collectie Archief Eemland

Luchtfoto van tuindorp Vreewijk, Rotterdam, circa 1950. Bron: www.dekunstclub.nl

Door de eeuwen heen is er altijd getuinierd in stadstuinen en ‘speeltuinen’, de volkstuin avant la lettre voor gegoede middenstand en elite. Maar pas vanaf de twintigste eeuw werd het hebben van een siertuin in de breedte van de samenleving gemeengoed.

Tekst - Korneel Aschman

BURGERS EN ARBEIDERS GAAN TUINIEREN

Eind negentiende eeuw groeide in Nederland het aantal mensen dat zich tijd en geld kon veroorloven om een siertuin te hebben. Een welgestelde middenklasse ging in de nieuwe woonwijken en villaparken bij de stad wonen, of ging forensen vanuit verder weg gelegen villadorpen. Bij deze huizen kwamen tuinen met voornamelijk een sierfunctie.

Daarnaast werd in die tijd door bijvoorbeeld de ‘Volksbond tegen Drankmisbruik’ gratis grond aan arbeiders gegeven. Deze tuinen voor het volk dienden in eerste instantie tot morele verheffing en later gewoon tot ontspanning van de hard werkende mens. Vanaf halverwege de negentiende eeuw stichtten diverse fabrikanten nabij hun fabriek een tuindorp voor hun arbeiders. In de twintigste eeuw lieten ook steden een hele wijk als tuindorp uitvoeren. Veel stadsmensen kregen hierdoor de beschikking over een eigen tuin. In deze ‘arbeiderstuinen’ was de inrichting veelal een combinatie van moes- en siertuin.

Minder ruimte vraagt andere planten

Op sommige plaatsen werden buitenplaatsen omgevormd tot villawijk, zoals Duin en Daal bij Bloemendaal. De aanwezigheid van bewaard gebleven oude bomen gaf de wijk uitstraling, maar voor de tuinen ook beperkingen door de vele schaduw. De inrichting en sfeer van deze villatuinen werden dan ook anders dan de tuinen in de nieuwe stadsuitbreidingen. Bij veel stadsvilla's was de tuin in verhouding tot het huis erg klein. De architect van het huis deed dikwijls ook ontwerpuitspraken voor de bescheiden buitenruimte. Hierdoor ontstond qua architectuur eenheid tussen de binnen- en buitenruimte. De invulling van de beplanting werd door de architect doorgaans slechts op hoofdlijnen beschreven. Hiervoor kon de eigenaar teruggrijpen op tuinarchitecten en hoveniers of zelf aan de slag gaan.

Door deze toename van particuliere tuinen steeg de vraag naar tuinplanten. Zowel in aantal als in toepasselijk assortiment. De nieuwe groep tuineigenaars had geen tuinpersoneel in dienst, en zelf geen tijd voor bijvoorbeeld de bewerkelijke eenjarigenperken die in de negentiende eeuw in de mode zijn. Het assortiment verschoof daarom naar de minder bewerkelijke vaste planten. Het aantal plantenkwekers nam toe en ging kweken voor deze nieuwe markt. Rond de eeuwwisseling zijn in kwekerscatalogi, zoals die van Moerheim in Dedemsvaart, voor het eerst pagina's opgenomen met vaste planten en siergrassen.

Tuinbezitters op zoek naar kennis

Veel nieuwe tuinbezitters zochten kennis over aanleg en onderhoud van hun buitenruimte. Daar is begin twintigste eeuw breed op ingespeeld. Er verschijnen voorbeeldboeken en tijdschriften voor particuliere tuineigenaren en er ontstaan verenigingen voor tuin- en plantenliefhebbers. Bestaande tijdschriften en verenigingen gaan zich ook richten op deze ‘modale’ tuinbezitters. Zo worden steeds meer particulieren lid van de, vanaf

‘De Siertuin’ met ontwerpen voor villatuinen en ‘Boomen en heesters’. Bron: auteur

1923 Koninklijke, Maatschappij van Tuinbouw en Plantkunde (KMTP). Deze beroepsvereniging was in 1872 opgericht om de tuinbouw in Nederland een gezamenlijk gezicht te geven en adviseerde de overheid over onder meer het tuinbouwonderwijs. In latere decennia raakte de KMTP deze adviesfunctie kwijt en wordt de vereniging onmisbaar in de kennisuitwisseling tussen professionals en particulieren en tussen particulieren onderling.

Professionals herijken zich

Het aantal tuinarchitecten, waarvan diversen een eigen kwekerij hadden, groeide mee. Hiertoe werd in 1922 de Bond voor Nederlandse Tuinarchitecten opgericht. Dit leidde tot de introductie van de opleiding tot landschapsarchitect aan de Rijks-tuinbouwschool in Wageningen. Sinds 1897 werd hier al tuinarchitectuur gedoceerd. De toenmalige hoofddocent Henri Hartogh Heys van Zouteveen maakte zich zorgen over het ontwerpniveau voor particuliere tuinen. Om de vormgeving van siertuinen op een hoger plan te tillen, schreef hij boeken voor vakmensen en liefhebbers, zoals ‘De Siertuin’ en ‘Boomen en heesters in parken en tuinen’.

Deze boeken geven een mooi inkijkje in de vormgeving en beplanting die gewaardeerd werden in de tijd dat tuinieren een hobby kon worden van velen.

Tuinen in de stad: nut, maar vooral genoeg

Tuinen en parken in en om de stad hebben verschillende functies. Vroeger was de scheiding tussen privé (tuin) en openbaar (park) volkomen, nu zijn we van opvatting dat tuinen een ecologische functie hebben die het particuliere overstijgt.

Intussen zorgt het toenemende beslag op de stedelijke openbare ruimte voor een grote druk op het groen. In ontwikkelaarsplannen en wethoudersdromen speelt dat niet altijd een grote rol - of is dat een understatement? Projectontwikkelaars beschouwen groen op de kaart meestal als nog-rood-te-maken, lokale overheden bieden vaak te weinig weerwerk. Tijd om eens goed na te denken over de nieuwe rol van groen in de stad.

Aarde bewerken

Om te kunnen ademen in de stad, letterlijk en figuurlijk, heb je groen nodig. De psychologische behoefte daaraan is wellicht een gevolg van het feit dat we in een vroeger ontwikkelingsstadium van onze soort in de natuur leefden en ons voedsel vonden. We gingen voedsel produceren, en de vraag ontstond naar kennis van de natuur om dat efficiënter te kunnen doen. In het verlengde daarvan diende die kennis om de waargenomen wereld te begrijpen en in zekere mate te beheersen. De drang tot tuinieren is heel goed als een rechtstreekse afgeleide daarvan te beschouwen. De elementen en de seizoenen kun je tijdens een boswandeling ervaren, maar de ervaring van het tuinieren ligt dicht bij jezelf en draait om 'het bewerken van de aarde'. Dat is misschien ook een van de betekenissen van Voltaires 'il faut cultiver notre jardin'.

Stadslandbouw

Het betekent niet dat je dat per se in je eigen tuin moet doen; in de stad is dat

Links: Een nieuwe vorm van openbaar groen: het voorheen geasfalteerde Balijeplein in Utrecht is vervangen door kleurrijke en onderhoudsvriendelijke beplanting, bestaande uit robuuste, vaste planten die goed en snel dichtgroeien waardoor onkruid weinig kans krijgt.

Fotografie: Hans Booi - Ruimte voor Advies i.s.m. Gemeente Utrecht

Midden en rechts: De Floriade 2012 in Venlo, een ontwerp van Copijn voor het themaveld Education & Innovation.

Fotografie: Copijn Tuin- en Landschapsarchitecten

lang niet altijd mogelijk. Daar kunnen volkstuinten en gemeenschappelijke tuinen aan de drang tot tuinieren tegemoet komen. Volkstuinverenigingen kenden echter vaak strakke regels ten aanzien van indeling, onderhoud en het toegestane aantal vierkante meters gazon en bebouwing. Dahlia's en asters waren toegestaan, verder moest men vooral niet te veel siergewassen kweken. Die opvatting is nu verlaten, maar nog niet overal.

Als manier om het welbevinden te verhogen van stadsbewoners die geen eigen tuin hebben, en als sociaal bindmiddel worden de laatste tijd veel stedelijke groenprojecten opgezet. Bij de initiatiefnemers valt de neiging te constateren om het dan vooral in het nuttige te zoeken; 'stadslandbouw' is het laatste 'buzzword'. Soms zijn het kunstenaars, die veel moeilijke woorden nodig hebben om hun plannen uit te leggen. Soms ook zijn het stedenbouwkundigen, die alle niet meer gebruikte gebouwen en terreinen in steden willen inzetten voor stadslandbouw. Ze gebruiken daarvoor allerlei argumenten, ook economische, maar vergeten dat stadslandbouw uit het oogpunt van energieverbruik en CO²-productie niet bepaald gunstig afsteekt tegen gewone biologische tuinbouw.

Siergewassen

Volgens mij moet er niet te krampachtig naar economische argumenten worden gezocht. In en om de stad horen gemeenschappelijke tuinen, volkstuinten en doe-tuinen te zijn waar bewoners zelf aan het werk

kunnen. Braakliggende terreinen zijn te gebruiken voor bewonersinitiatieven. En dan niet alleen pompoenen, bonen en maïs of tomaten en kruiden planten, maar vooral veel bloemen. Eenjarige waar dat mogelijk is, vaste planten waar dat zin heeft, klimplanten waar ze steun kunnen vinden, heesters en bomen waar meer ruimte is. Ontspannen kan een mens zich pas door zich in te laten met onnutte zaken, die niet gericht zijn op productie.

Ik zou willen dat binnen de grenzen van elke stad voor iedere buurt keiharde afspraken worden gemaakt over de minimum oppervlakte die voor economisch onnutte tuinactiviteiten wordt gereserveerd. Met sierbeplantingen op bijzondere plaatsen in het openbaar groen kan men laten zien wat geschikte beplantings- en beheersmethoden zijn. Binnen de stad zou wat mij betreft het gebruik van insecticiden en andere schadelijke middelen volledig verboden moeten worden. Gemeentelijke overheden moeten daarin hun verantwoordelijkheid weer terugnemen.

Botanische tuinen in Nederland

Oases van rust en schoonheid én bronnen van kennis

Een botanische tuin - hortus botanicus - is een bijzonder soort tuin. Je kunt je afvragen waarom botanische tuinen niet, analoog aan de dierentuinen, gewoon plantentuinen heten. Dit heeft alles te maken met de geschiedenis. De oudste botanische tuinen ontstonden in de zestiende eeuw. Ze waren oorspronkelijk bedoeld als medische onderwijstuinen en werden in die tijd aangeduid met de Latijnse benaming: hortus medicus. Al spoedig werden de tuinen ook plekken waar men zoveel mogelijk soorten planten bijeenbracht, beschreef, tekende, schilderde en systematisch ordende. Men bracht zaden en planten mee van verre reizen. Deze plantencollecties dienden oorspronkelijk voor universitair onderwijs en wetenschappelijk medisch en botanisch onderzoek.

Tekst - Joke 't Hart

Later breidden de tuinen, ook door een intensieve uitwisseling van zaden met andere botanische tuinen, wereldwijd hun collecties uit. Dit gebeurt tot op de dag van vandaag. Botanische tuinen anno 2012 herbergen zo nog steeds een groot aantal waardevolle, wetenschappelijk gedocumenteerde collecties planten, waarvan de kwaliteit bewaakt wordt door de Stichting Nationale Plantencollectie. Van hortus medicus naar hortus botanicus; in Nederland is de vertaling naar plantentuin niet in gebruik genomen, in België wel.

Educatie en voorlichting

De tuinen openen vervolgens ook hun poorten voor het geïnteresseerde publiek, ter 'lering ende vermaeck'. Die rol van publieksvoorlichter is nooit meer weggegaan: educatie en voorlichting behoren nu tot de kernactiviteiten van de botanische tuinen. Aan het eind van de twintigste eeuw zijn de botanische tuinen zich gaan toeleggen op specialistische collecties planten voor het behoud van biodiversiteit in de wereld: als moderne versies van de Ark van Noach. Het zaaien van kennis over dringende kwesties aangaande biodiversiteit is een belangrijke bijdrage die botanische tuinen in onze tijd kunnen leveren aan het behoud van die biodiversiteit.

Cijfers

De meeste botanische tuinen in Nederland zijn aangesloten bij de NVBT: de Nederlandse Vereniging voor Botanische Tuinen. Op dit moment zijn dat er 21: variërend van arboreta, pineta, botanische

De NVBT wil in de toekomst de samenwerking tussen de tuinen bevorderen en streeft naar ontsluiting van de gezamenlijke kennis over alle planten in de tuinen voor een breed publiek. Zie voor meer informatie onze website: www.botanischetuinen.nl.

afdelingen van dierentuinen en kruidentuinen tot al dan niet van oudsher universitaire botanische tuinen. Samen zijn al deze tuinen goed voor vier miljoen bezoekers per jaar, 50.000 'Vrienden' die de tuinen steunen en 1.500 vrijwilligers die hun bijdrage leveren aan deze schitterende groene oases. Er groeien en bloeien meer dan 43.000 soorten planten. De tuinen bevinden zich verspreid over heel Nederland zoals op de kaart is te zien.

Levende museumcollecties

Elk van deze tuinen is op zijn eigen manier uniek: de Hortus botanicus Leiden is van 1590 en zo de oudste botanische tuin in Nederland, beroemd om de ommuurde Clusiustuin, Arboretum Poort Bulten is een schitterende honderdjarige bomentuin in De Lutte vlakbij Oldenzaal en in de voormalige domineestuin 'Domies Toen' bij de kleine kerk in Pieterburen, bloeien 's zomers de wilde orchideeën. De botanische tuin behorend bij de Technische Universiteit Delft neemt een bijzondere plek in. Hier leiden experimenten met planten tot spannende ontdekkingen en innovatieve toepassingen. Verschillende tuinen dus die door de grote verscheidenheid allemaal de moeite waard zijn om te bezoeken. Wat ze gemeen hebben, is dat in al deze tuinen mensen van alle leeftijden van de schoonheid en diversiteit van planten uit de hele wereld kunnen genieten. En dat ze er nog wat van kunnen leren ook. Botanische tuinen zijn musea met levende collecties. Het zijn groene oases van rust en schoonheid waar de verstedelijkte mens anno nu tot rust kan komen. Wees welkom!

Joke 't Hart is secretaris van het bestuur van de Nederlandse Vereniging van Botanische Tuinen.

Dit is het eerste artikel in een serie die verschijnt in het kader van het Jaar van de Botanische Tuin.

- 1 Historische tuin Aalsmeer
- 2 De Hortus Botanicus Amsterdam
- 3 Hortus Vu Amsterdam
- 4 Burgers' Zoo Arnhem
- 5 Kruidentuin Openluchtmuseum
- 6 De Kruidhof Buitenpost
- 7 Arboretum Poort Bulten
- 8 Twickel Delden
- 9 Botanische tuin TU Delft
- 10 Oranjerie de Groene Parel Den Helder
- 11 Von Gimborn Arboretum Doorn
- 12 Pinetum Blijdenstein
- 13 Botanische Tuin Kerkrade
- 14 Hortus botanicus Leiden
- 15 Hortus Arcadië Nijmegen
- 16 Arboretum Oudenbosch
- 17 omies Toen Pieterburen
- 18 Schovenhorst Putten
- 19 Blijdorp Rotterdam
- 20 Trompenburg Rotterdam
- 21 Botanische Tuinen Utrecht

Blad van Victoria cruziana in de Hortus Botanicus, Amsterdam. Fotografie - Hortus Botanicus Amsterdam
Botanische Tuin van de TU in Delft. Fotografie - Bert van der Meijden

Komkommerkruid, Botanische Tuin in Delft. Fotografie - Bettie Stijnman
Educatie in de vlinderkas, Hortus Botanicus in Amsterdam. Fotografie - Hortus Botanicus Amsterdam

Tekst - Carla de Jonge

NTs-EXCURSIES 2013 IN HET JAAR VAN DE BOTANISCHE TUIN

25 mei 2013: Natuur en cultuur in Oudenbosch: Botanische tuin, boomkwekerij en Basiliek

13 juli 2013: Noord-Holland, Hortus Alkmaar, Het Beemster Arboretum en Die Lang Huys

28 september 2013: Botanische Tuin van Fort Hoofddijk in Utrecht en het Von Gimborn

Arboretum in Doorn

ZATERDAG 25 MEI 2013

NATUUR EN CULTUUR IN OUDENBOSCH

Deze excursie vindt plaats in en rond het centrum van Oudenbosch. We worden rondgeleid door het mooie, geheel door enthousiaste vrijwilligers onderhouden Arboretum Oudenbosch in een voormalige grote kloostertuin. De collectie omvat veel verschillende soorten bomen en struiken, die naar verwachting deels in bloei zullen staan. Vervolgens brengen we een bezoek aan een boomkwekerij. Een bezoek aan Oudenbosch kan niet zonder een bezoek aan de zo opvallende basiliek van H.H. Agatha en Barbara. Alles speelt zich af op loopafstand, maximaal telkens 15 tot 20 minuten lopen. Aankomst is tussen 9.30 en 10.00 uur. De excursie eindigt tussen 16.30 en 17.30 uur. De kosten van deze excursie bedragen voor donateurs en één introducté € 35,- per persoon en € 45,- per persoon voor de overige introductés.

Arboretum Oudenbosch.
Fotografie - Frank van Andel

ZATERDAG 13 JULI 2013

EXCURSIE NAAR NOORD-HOLLAND

De Hortus Alkmaar was sinds 1981 de kruidentuin voor een fabrikant van natuurlijke geneesmiddelen. In 2011 is de stichting Hortus Alkmaar opgericht door vrijwilligers die de tuin zelf onderhouden. De tuin bestaat uit een productietuin, waarin een grote verscheidenheid aan geneeskrachtige planten wordt gekweekt. De Hortus bestaat tevens uit moeras, duinflora, bos en een sloot met verschillende oevertypes.

Na de lunch bezoeken we 'Het Beemster Arboretum' van Hans Völlmar en de tuin van Ria van Eijndhoven. Hans Völlmar startte in 1971 met de opzet van zijn Beemster Arboretum. Het arboretum bestaat uit een gedeelte waar soorten en cultivars per geslacht bij elkaar zijn geplant, en een geografisch deel waar de bomen en struiken per continent of continentsdeel worden verzameld.

Ria van Eijndhoven tuiniert al jaren rond haar Zaanse huis 'Die Lang Huys' uit 1623 in Beemster. Oude hoogstamfruitbomen, een 100 jaar oude lindeboom, een veelkleurige rozentuin, fraaie borders, hortensia's en een moestuin maken van de 5.000 m² grote tuin een bijzonder geheel.

De excursie duurt van 9.30 uur tot ca. 17.30 uur en wordt per bus uitgevoerd. Goede wandelschoenen worden aangeraden; de excursie is niet geschikt voor rolstoelen of rollators. Kosten: € 60,- per persoon voor donateurs en één introducté; overige introducté's € 70,- per persoon.

ZATERDAG 28 SEPTEMBER 2013

BOTANISCHE TUIN FORT HOOFDDIJK IN UTRECHT EN HET

VON GIMBORN ARBORETUM IN DOORN

Tijdens deze excursie bezoeken we de Botanische Tuinen van Fort Hoofddijk in Utrecht en het Von Gimborn Arboretum in Doorn. De Botanische Tuinen zijn een onderdeel van de Universiteit van Utrecht. Na een lunch vertrekken we per bus naar het Von Gimborn Arboretum waar we de wereldberoemde collectie van duizenden bomen en struikensoorten bekijken. Het arboretum dateert uit 1925 en is aangelegd in landschapsstijl. Gezien de datum van dit bezoek hopen we te genieten van een 'Indian Summer'. De excursie duurt van ca. 9.30 uur tot 16.30 uur en wordt per bus uitgevoerd. De kosten bedragen voor donateurs en één introducté € 60,- per persoon; overige introductés € 70,- per persoon.

Von Gimborn Arboretum.
Fotografie - Esther Groot

Bezoekers krijgen in de Hortus Alkmaar uitleg over de meer dan 600 soorten geneeskrachtige kruiden.

Fotografie - Nelleke Mulder

Gedeelte van de rozentuin van Die Lang Huys.

Fotografie - Ria van Eijndhoven

U kunt zich inschrijven vanaf maandag 4 maart 2013 via de website van de Nederlandse Tuinenstichting: www.tuinenstichting.nl. U kunt zich ook telefonisch aanmelden bij het bureau van de NTs op telefoonnummer 020 623 50 58 (ma, di, woe van 10.00 tot 13.00 uur).

U bent ingeschreven als deelnemer nadat uw gegevens zijn ontvangen en de kosten voor de excursie zijn voldaan. U ontvangt daarvan een bevestiging. Deelnemers die gebruikmaken van het openbaar vervoer, kunnen zich wenden tot het bureau van de Nederlandse Tuinenstichting met het verzoek na te gaan of er deelnemers met eigen vervoer zijn, die bereid zijn andere deelnemers als medepassagier mee te nemen naar een excursie. Hiervoor kan uiteraard geen garantie worden gegeven.

Gedetailleerde informatie vindt u op www.tuinenstichting.nl.

Liefde voor oud en nieuw: 1870, 1970 en 2000

In een brede strook langs de Waddenkust treft men historische slingertuinen aan in landschapsstijl, vaak bij monumentale boerderijen. Bij een van die slingertuinen kwam ik in 1970 wonen.

Tussen Wad en stad, Lauwersmeer en de Dollard ligt onze prachtige provincie Groningen en ik heb het geluk gehad daar geboren te worden en te mogen opgroeien. Inmiddels ruim veertig jaar woon ik aan de Goldhoorn in Oostwold. De familie van mijn man woont er sinds 1830. In de tuin die wij daar hebben, genieten wij van zowel oude als nieuwe elementen.

1870 De voortuin

Vanaf de weg ziet men wat in de volksmond een slingertuin genoemd wordt, omstreeks 1870 aangelegd. De tuin heeft glooiende gazons, een grote waterpartij, een bergje, perken, en slingerende grindpaden. Hij werd niet omgeven door een grote haag, dus het landschap behoort bij de tuin. Als het gras is gemaaid en alle randjes en kantjes zijn gedaan, kan ik intens genieten van het lijnenspel, de majestueuze bomen en de rust die van de tuin uitgaat. Met name als de ochtendzon het lijnenspel accentueert. Dat waarden heb ik moeten leren, want zoals zoveel beginnende tuiniers wilde ik bloemen; heel veel bloemen en heel veel kleur. Gelukkig heb ik me eerst op de achtertuin gestort en hebben we de voortuin met rust gelaten. In 1999 zijn de paden weer in ere hersteld.

1970 De achtertuin

De voormalige fruit- en moestuin was niet meer in gebruik, toen ik veertig jaar geleden op de Goldhoorn kwam wonen. Nadat ik ook vele beginnersfouten had gemaakt, is de tuin nu geworden zoals ik het me had voorgesteld. Bij het oude boerderijgedeelte en de schuur uit 1890 een deel met buxushaagjes.

Linkerpagina: Foto links: De voortuin: een winterbeeld in november met op de achtergrond het weidse akkerbouwgebied. Foto rechts: De achtertuin in augustus: border in geel, wit en bruin/rood. **Rechterpagina:** Foto linksboven: Een tuinclublid dat Rosa 'Eden' bij de schuur bewondert. Foto rechtsboven: Herfstimpressie van de overtuin met Kalimeris, Sedum 'Matrona', Molinia arundinacea 'Transparent' en Asters. Foto linksonder: in het midden Rosa 'Old Blush'. Foto rechtsonder: Lila/roze/witte border met Agastache 'After Eight', Sedums, Echinaceae, Phlox paniculata 'Jade' en Eupatorium.

Verder veel bloemperken en borders met vaste planten, bomen en heesters, een groot gazon, een kasje omgeven door drie geheime tuintjes, waarin kwetsbare planten zijn gehuisvest. In een van de tuintjes is een sneeuwklonkenverzameling van ongeveer tachtig soorten. De grondsoort in de tuin bestaat uit potklei, keileem en loopzand (relicten van de voorlaatste ijstijd) en niet ideaal om op te tuinieren. Met vallen en opstaan leer je heus wel dat droogteminnaars de winter niet goed doorkomen. Favoriete planten zijn veronica's, geraniums, echinaceae, oude en moderne rozen. Ook zijn er wat bijzondere fruitsoorten. Het pronkstuk van de achtertuin is een zwarte moerbeï. In 1975 hoorde ik een reportage over een mevrouw in Rotterdam, die slechts één boom in haar tuin had: een zwarte moerbeï. Als de vruchtjes rijp waren, ging ze op haar rug onder de boom liggen en dan vielen de besjes vanzelf in haar mond. Nou, zo'n boom moest ik ook hebben, en de moerbeï geeft ieder jaar een overvloedige oogst. Een groot genoegen voor ons en voor de vogels.

2000 De overtuin

De 'overtuin' is twaalf jaar geleden aan onze tuin toegevoegd; niet alleen de boer heeft landhonger, de vrouw met wie hij is getrouwd eveneens. Deze tuin is weer geïnspireerd op de slingertuin. Dus: glooiende gazons, eilandborders, een fruitborder met allerlei soorten kleinfruit enzovoorts. De bloemborders bevatten veel herfstbloeiërs en veel grote grassen. Dat is in het najaar sprookjesachtig als het zwaar gedauwd heeft of als het mistig is. En bovendien voegen de grote grassen zich heel mooi naar het gebied buiten de tuin, een ruig natuurstuk waar een wandelpad doorheen loopt. Wij hebben ook een aantal bomen geplant, onder andere een goudes, een pluimes, een plataan, een lederboom en een moerascipres, een treurwilg, een honingboom, Fagus asplenifolia, Fagus lacianata en Fagus Rohannii. De tuin is ongeveer twee hectare groot en een fijne leefplaats voor onze honden, katten, reeën, andere wilde dieren, vogels en... voor de eigenaren.

Vanaf de weg zijn de gerestaureerde slingertuin en de majestueuze bomen zichtbaar. Aan de achterzijde strekt zich een indrukwekkende landschapstuin uit met glooiende grasvelden, waterpartijen en eilandborders.

De tuin van Hilda Mensinga-Bruins is open na telefonische afspraak: 0597 551 395. Het adres: Goldhoorn 14, 9682 XN Oostwold (tuin nr. 14, Open Tuinen Gids 2013).

Tekst - Hilda Mensinga-Bruins

Fotografie - Lietje de Vree-Van den Bergh en Hilda Mensinga-Bruins

Zicht op borg Nienoord.

Behoud historisch tracé Nienoordsingel

Tekst - Marion Kruisbrink

Fotografie - Stieneke van der Wal en Edwin Busch

Nienoordsingel met de sjaals nog om de bomen van eerdere acties.

Gekapte beuken van de Nienoordsingel met daarachter, richting Midwolde, het noordelijke deel dat deze winter deels is aangepakt.

Vijf jaar terug klonk de noodklok voor het park Nienoord in Leek (Groningen). Het landgoed dat niet alleen een grote natuur- en cultuurhistorische waarde vertegenwoordigt, maar ook een scala biedt aan recreatieve voorzieningen, het Nationaal Rijtuigmuseum en een verblijfsaccommodatie, was op onderdelen hoognodig toe aan restauratie. Ondanks een voorbereiding van vier jaar door de daartoe aangestelde klankbordgroep ging het er heftig aan toe. Een terugblik.

Commotie

De Nienoordsingel vormt een monumentale verbinding van het landgoed met Leek en Midwolde. De gemeente wilde deze singel benadrukken en beter laten aansluiten op de recreatieve voorzieningen. Dit zou inhouden: het verbreden van de bermen, aanleggen van klinkerbestrating en het gedeeltelijk verjongen van de beuken. Er werd een subsidieaanvraag ingediend en de gemeente riep in 2007 op om deel te nemen aan een klankbordgroep om het college te adviseren bij de realisatie van de eerste fase van het project. Ook werd een communicatietraject richting burgers ingezet. Maar als daadwerkelijk de zaag in de beuken gaat, breekt hevige commotie los. Waarom is er zoveel gekapt? En waren de bomen werkelijk in zo'n slechte staat? Het resulteerde in actiegroepen, petities en verdachtmakingen. Stieneke van der Wal, rapporteur van de Monumentencommissie in Groningen licht toe.

Besluit

“Na het tumult dat ontstond na het kappen van de beuken ben ik namens de Monumentencommissie van de NTs in de klankbordgroep gekomen voor het vervolgtraject. Steeds hebben wij benadrukt dat het historische tracé van de Nienoordsingel van cultuurhistorische waarde is, en dat de laan gehandhaafd moet blijven. Dat de lanenstructuren niet als rijksmonument zijn

aangewezen, doet hier niets aan af. Over het vervolg waren de meningen verdeeld.

Het alternatief om naast de bestaande laan een nieuwe laan aan te leggen om zo de beuken langer te kunnen behouden, is geen goed idee. De huidige beuken zouden langzaam afsterven, waardoor het historische tracé zou vervallen. Uiteindelijk is besloten het door de Nederlandse Tuinenstichting ondersteunde historische tracé te behouden en in twee delen de beuken te verjongen, zoals ook werd geadviseerd in het verjongingsplan van 2007.”

Toestand beuken

“Op basis van een virtual tree assessment is in 2007 een verjongingsrapport voor de lanen van Nienoord opgesteld. Voorgesteld werd de bomen in drie fases te verjongen, verspreid over vijftien jaar, om de beeldbepalende lanen zo lang mogelijk te behouden. Het zuidelijk deel zou op korte termijn worden gekapt, het noordelijk deel pas over tien jaar en het middendeel over vijftien jaar. Bij de voorbereiding van het zuidelijk deel is om onduidelijke redenen afgesproken ook het middendeel al in de eerste fase te verjongen, terwijl dit middendeel juist de meest duurzame bomen betrof. Toen de gemeente ook nog aangaf het noordelijk deel voor 2014 aan te willen pakken, sloeg de vlam echt in de pan. De actiegroep ‘Red een Beukenleven’ heeft ook een virtual tree assessment laten opstellen door een onafhankelijk bureau. Daaruit kwam de toestand van de bomen positiever naar voren. De werkgroep wil de kap in de tweede fase van het project dan ook verder tegenhouden.”

Vervolg

“Of de kap van de beuken deze winter ook uitgevoerd kan worden, hangt af van de bezwaren die de actiegroepen gaan indienen. De emoties over het kappen van beuken blijven, daar kan geen burgerparticipatie tegenop. Ik ben tevreden over het resultaat, maar er was vijf jaar voor nodig om hier te komen. Het vergt veel inzet van alle betrokkenen, grotendeels in eigen tijd. Ik denk dat de NTs nog meer bekendheid moet geven aan het feit dat iedereen tijdig een beroep kan doen op de Monumentencommissie en op de rapporteurs.”

Zie voor een beeld van het tracé van het vernieuwde centrum van Leek naar Nienoord: www.leek.nl virtueel.

Verjonging van de beuken en nieuwe bestrating van de Nienoordsingel.

BESTUUR NTS

Beline Geertsema-Key, voorzitter, Marianne van Lidth de Jeude, vice-voorzitter, Gea de Groot, secretaris, Robert Kreder, penningmeester, Emilie Horst-Goossens, adviseur public relations, Carla de Jonge, excursiecommissie, Hein Krantz, Annemiek Tromp.

MONUMENTENCOMMISSIE

Annemiek Tromp, voorzitter, Rita Grothuis, secretaris, Piet Bakker, Henk Barkhof, Jan-Willem Edinga, Hanny van der Heide, Mariël Kok, Carla Scheffer

EXCURSIECOMMISSIE

Carla de Jonge, voorzitter, Hetty Benschop, Marjorie Gisolf, Roswitha Kleipool-De Regt, Ysk Vondeling, Anne Wolff, Lisette van Zandvoort-Gerritsen

OPENTUINENCOMMISSIE

Gonne Doorman-Van den Wall Bake, voorzitter, Anneke van Apeldoorn, Marianne Bielders-Bergmans, Rita den Breeje, Beline Geertsema-Key, Brigitte Gentis-Van Dam Merrett, Lietje de Vree-Van den Bergh

PUBLICATIECOMMISSIE

Marianne van Lidth de Jeude, voorzitter en Honey Wolff

REDACTIECOMMISSIE

Marian Smeets-Lenshoek, hoofdredacteur, Korneel Aschman, Emilie Horst-Goossens, Ronald van Immerseel, Éva Kovács, Marion Kruisbrink, Leslie Leijenhorst, Anne Wolff

COMMISSIE SOCIAAL TUINIEREN

Suzanne Kooij, projectleider, Natascha Béguin, Corinne Bierman, Beline Geertsema-Key, Marilies Jacobs

COMMISSIE WEBSITE

Suzanne Kooij, Henk van der Eijk

BUREAU NTS

Suzanne Kooij, hoofd bureau, Ellen Kickhefer
Het bureau van de NTs is bereikbaar op maandag, dinsdag en woensdag van 10-13 uur.

COLOFON

30e jaargang, nummer 1, maart 2013
Een uitgave van de Nederlandse Tuinenstichting.
Verschijnt 4x per jaar.
ISSN 1382 - 2659
Oplage: 3.400 exemplaren
Redactie: Redactiecommissie Tuinjournaal
Eindredactie: Hanneke Prins
Vormgeving: MAT Den Haag (basisontwerp ètre Amsterdam)
Druk: Drukkerij Ten Brink, Meppel

NEDERLANDSE TUINENSTICHTING

Nieuwezijds Voorburgwal 75 sous, 1012 RE Amsterdam
Postbus 11692, 1001 GR Amsterdam
T 020 623 50 58
Website: www.tuinenstichting.nl
E-mail: info@tuinenstichting.nl
Giro 559 54 46 (ING Bank)
IBAN NL28 INGB 0005595446 / BIC INGBNL2A

De redactie heeft getracht alle rechthebbenden van het illustratiemateriaal te achterhalen. Mochten personen of instanties desondanks van mening zijn dat rechten niet zijn gehonoreerd, dan kunnen zij met de redactie contact opnemen.

De redactie behoudt zich het recht voor artikelen te weigeren dan wel te redigeren of in te korten. Inzending geeft de redactie het recht het artikel tevens te plaatsen op de website van de Nederlandse Tuinenstichting. De auteursrechten op deze artikelen blijven volledig bij de auteurs berusten.

Een idylle uit het oeuvre van John Bergmans

John Bergmans (1892-1980). Bron: Speciale Collecties, Bibliotheek Wageningen UR.

Sinds begin 2011 doen de Nederlandse Tuinenstichting, Universiteit van Wageningen, hogeschool Van Hall Larenstein en Stichting Bonas samen onderzoek naar het oeuvre van tuin- en landschapsarchitect John Bergmans.

Hij heeft een groot oeuvre nagelaten samen met diverse boeken en vele artikelen waaruit zijn vakbekwaamheid spreekt. De onderzoeksresultaten zullen in een Bonaspublicatie verschijnen. Onverwachts trof de onderzoeksgroep in Bodegraven een bijzondere tuin aan.

John Bergmans (1892-1980), in Antwerpen geboren, kreeg van zijn vader de liefde mee voor de planten- en tuinenwereld. Hij genoot onderwijs bij professor Henri van Heurk van de Antwerpse plantentuin en deed een studie plantenkunde in Gent. Daarnaast deed Bergmans veel kennis op bij boomkwekerijen in het Franse Orleans en bij diverse Nederlandse kwekers. In 1928 trouwde hij met Coby Visser. Zij vestigden zich in Oisterwijk, waar zijn carrière begon met de ontwikkeling van villawijk het Klompven. Bergmans schreef tien boeken waarvan 'Vaste planten en rotsheesters' (1924) in 1974 bekroond werd met de Veitch Memorial Medal van de Britse Royal Horticultural Society. Op basis van zijn zeer omvangrijk plantkundige archief publiceerde hij een duizendtal artikelen in vakbladen van de Nederlandse en Internationale Dendrologische Vereniging en andere groene organisaties.

Architect voor alle niveaus

Bergmans maakte ruim negenhonderd ontwerpen in Nederland, België, Luxemburg, Frankrijk en Duitsland. Hij werkte op alle schaalniveaus, van stedenbouwkundige en landschappelijke inrichting tot particuliere tuin. Naast de overheid waren kerkbesturen, notabelen en industriële belangrijke opdrachtgevers, zoals de Limburgse Staatsmijnen, Philips in Eindhoven en de diamantairs De Belder in België. De openluchttheaters in Oisterwijk en Tegelen alsmede de Botanische tuin in Kerkrade zijn belangrijke realisaties. Zijn dienstverband bij kwekerijen, zoals Faassens-Hekkens uit Tegelen en Bodegraafse zaadhandel en kwekerij Turkenburg, leverden menige opdracht op.

Tekst en fotografie - Johanna Karssen-Schüürmann

Boven: Botanische tuin in Kerkrade met lange zichtlijn over het gazon en in achtergrond de rotstuin, twee typerende kenmerken van Bergmans' ontwerpen.

Midden: Typerende border langs gazon, gevuld met heesters en bomen en een rand van vaste planten.

Onder: Driestammige berk in de tuin van Van Ghesel Grothe, een boom die in vele tuinen van Bergmans te vinden is.

Idylle in Bodegraven

In Bodegraven maakte Bergmans van 1955 tot 1960, waarschijnlijk in opdracht van Turkenburg, negen ontwerpen. Door de bijzondere architectuur trok Bergmans' ontwerp voor bankdirecteur J.Th. van Ghesel Grothe aan de Noordstraat 32 de aandacht. Omwonenden verenigd in de Stichting 'Tuin van Ghesel Grothe' zetten zich dan ook in voor het behoud van deze tuin. Niet alleen omdat het een groene oase is in het centrum van Bodegraven, maar ook omdat de tuin van ruim tweeduizend vierkante meter het laatste restant is van de heerlijkheid Rhijnlust, die zich tot 1950 uitstrekte langs de Oude Rijn.

De siertuin begint achter de woning lang en smal en komt uit in de grote, omsloten achtertuin. Hoe heeft Bergmans de twee tuinen tot één geheel gesmeed? Om de grote tuin visueel dichterbij te halen, heeft hij een verhoging in de tuin aangebracht en deze strategisch beplant met in hoogte oplopende bomen en heesters. Met het terrasje en de afbuiging in het pad wordt de nieuwsgierigheid naar de achtertuin getrokken. Meerdere sierbomen, waaronder Bergmans' favoriete driestammige berk en een zitje omringd door taxushaag, herinneren nu aan de vroegere lommerrijke tuin. Zelfs de verhoging in de tuin is nog aanwezig. Verscholen achter een heesterboschage ligt de symmetrisch ingedeelde moestuin met boomgaard. Ook hier getuigen nog enkele fruitbomen van het rijke verleden.

Bergmans paste hier zijn eenvoudige landschappelijke stijl toe, waarbij lange zichtlijnen over het gazon worden ingekaderd door sierbomen. Ook de beslotenheid van de tuin en het slingerende flagstonepad tussen gazon en border behoren tot zijn geliefde stijlmiddelen. De onderzoeksgroep is van mening dat deze idylle zeker het bewaren waard is.

Literatuur

- Oldenburger-Ebbers, C.S., "De John Bergmanscollectie in de Centrale Bibliotheek van de Landbouwhogeschool", in: Groen, 10, 1981, pp. 453 t/m 458.
- Oord, A. v.d., "Bergmans, John Baptiste (John)" in: Biografieën, www.advandenoord.nl.
- Karssen, C., "Verhalen uit het archief", Bodegraafs Nieuwsblad, 1 december 2005.
- Zijlstra, B., "John Bergmans" in: Nederlandse tuinarchitectuur tussen 1850 en 1940, Nederlandse Tuinenstichting, 1986, pp 207 tm 222, 233.

De studie kunstgeschiedenis, met focus op de tuin- en landschapsarchitectuur, bracht Johanna Karssen in contact met de Speciale Collecties van de Bibliotheek Wageningen University en de Bergmans-onderzoeksgroep. Deze groep bestaat uit Marianne van Lidth de Jeude, Ivo Jansen en Johanna Karssen-Schüürmann.

Tekst - Leslie Leijenhorst

Nationale Gids Historische Buitenplaatsen

Historische buitenplaatsen bestaan al eeuwen. Van de ooit meer dan 6000 is nog maar een fractie over. In de Nationale Gids Historische Buitenplaatsen worden 551 buitenplaatsen besproken. Per provincie en vervolgens in alfabetische volgorde van de plaatsnamen. Aanleiding het boek uit te geven, was het online gaan van de digitale landkaart op www.buitenplaatsen2012.nl en het daarop volgende Jaar van de Historische Buitenplaats, dat in november 2012 werd afgesloten.

In de gids worden alle van rijkswege erkende historische buitens in een notendop beschreven. Zeventig buitens krijgen extra aandacht en twintig zelfs twee pagina's.

De gids is een handige en interessante bron voor groen-cultureel en monumentaal erfgoed in ons land. Nooit eerder werden alle buitenplaatsen in een boek samengebracht. Jammer is wel dat er noch een landelijke, noch provinciale kaarten zijn opgenomen met de locaties van de verschillende buitenplaatsen. Er is evenmin een geografische index. Echter, voor het overige is de gids handzaam en degelijk uitgevoerd, want harde kaft en gebonden, en beslist een aanrader voor iedereen die in historische Nederlandse buitenplaatsen is geïnteresseerd.

Nationale Gids Historische Buitenplaatsen,

Auteurs: René W.Chr. Dessing & Jan Holwerda

Uitgever: Stichting Uitgeverij Noord-Holland, ISBN: 978 90 78381 57 0

Formaat A5 staand, genaaid, gebonden, Jaar: 2012, Pagina's: 364, Prijs: € 19,50

Roodbaards Rijkdom, Landschapsparken in Noord-Nederland 1800-1850 - Friesland, Groningen, Drenthe

Lucas Pieters Roodbaard (1782-1851) was architect van buitens in de drie noordelijke provincies Drenthe, Groningen en Friesland, waar hij eveneens woonde en werkte. Hij is als één van de eerste tuinarchitecten uit die tijd verantwoordelijk voor de landschappelijke aanleg van tuinen en parken in deze regio. De overgang van de formele Franse naar de Engelse landschappelijke aanleg van parken was bepalend voor zijn werk.

De landschapsparken uit de periode 1800-1850 vormen een waardevol en samenhangend erfgoed. In totaal zijn er 147 ontwerpen bekend. Van 35 projecten zijn tekeningen en toelichtende teksten bewaard gebleven. Vele parken zijn verdwenen, maar gelukkig is Roodbaard's werk in al zijn facetten nog (deels) zichtbaar. Van de stadsparken op de bolwerken in Leeuwarden en Harlingen, de Algemene Begraafplaats in Leeuwarden, vele buitenplaatsen op de overgang van zand en veen naar de kleigronden tot tal van stadstuinen in Assen, Groningen en Leeuwarden. In het boek wordt Roodbaard's oeuvre onderverdeeld in 18 subregio's, waarbinnen vervolgens de belangrijkste werken aan de hand van foto's, tekeningen (indien beschikbaar) en ander illustratiemateriaal worden belicht.

Roodbaards Rijkdom, Landschapsparken in Noord-Nederland 1800-1850 - Friesland, Groningen, Drenthe

Auteurs: Els van der Laan-Meijer en Willemieke Otten

Uitgever: Stichting BONAS, ISBN: 978 90 76643 55 7, Jaar: 2012, Pagina's: 232, Prijs: € 30,-

De Nederlandse Restauratiebeurs

Rb

Platform Cultureel Erfgoed
18-19-20 april 2013

BRABANTHALLEN 'S-HERTOGENBOSCH

Gratis!

Bestel uw gratis
entreekaart
Ga snel naar
www.restauratiebeurs.nl
Bezoekerscode: TUINREST

Ontdek de wereld van

erfgoedorganisaties,
restauratoren,
monumentenwachters,
financiële deskundigen,
rijks-, provinciale en
gemeentelijke overheden,
archeologen, opleidings-
instituten, restauratie-
bedrijven, eigenaren van
roerend en onroerend
erfgoed, conservatoren,
bouwhistorici, hoveniers,
(landschaps)architecten,
ondernemers en
vrijwilligers.

Ga voor meer informatie naar www.restauratiebeurs.nl

